

## KO'RGAZMALI QUOLLAR BILAN O'TILGAN DARSNING O'QUVCHI FIKRLASHINI RIVOJLANISHIDAGI O'RNI

**Abdullayeva Nargiza Raxmatullayevna**

*Boshlang'ich sinf o'qituvchisi.*

**Annotatsiya:** Ushbu maqolada ko'rgazmali quollar yordamida o'tilgan darslarning o'quvchilar fikrlashini rivojlantirishdagi o'rni tahlil qilinadi. Maqola ko'rgazmali quollarning ta'lim jarayonidagi ahamiyatini, shuningdek, bu quollar yordamida o'quvchilarning mantiqiy, analitik va ijodiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirish usullarini ko'rib chiqadi. Ko'rgazmali materiallar, jumladan slaydlar, diagrammalar, infografikalar va video materiallar yordamida o'quvchilarning mavzuni yaxshiroq anglab olishlari, materialni eslab qolishlari va mustahkamlashlari mumkinligi aniqlandi.

**Kalit so'zlar:** Ko'rgazmali quollar, fikrlash, dars jarayoni, analitik fikrlash, ta'lim metodikasi, interfaol o'quv metodlari, vizual materiallar, ijodiy fikrlash

### **Kirish**

Zamonaviy ta'lim metodlari o'quvchilarning o'zgacha fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishga yo'naltirilgan. O'quvchilarning mantiqiy, analitik, va ijodiy fikrlashlarini shakllantirishda ko'rgazmali quollar muhim rol o'ynaydi. Ko'rgazmali quollar — bu ta'lim jarayonida o'quvchiga bilimlarni taqdim etish, tushunishni mustahkamlash va o'zlashtirishda samarali yordam beruvchi vizual vositalardir. Ushbu maqolada ko'rgazmali quollarning o'quvchi fikrlashini rivojlantirishdagi roli, ular yordamida o'quvchilarga materiallarni taqdim etish usullari va ta'limning samaradorligi tahlil qilinadi. Ko'rgazmali quollar yordamida o'quvchilar o'zlarining fikrlash darajasini, mantiqiy tahlil qilish qobiliyatini va ijodiy yondashuvlarini rivojlantirish imkoniga ega bo'lishadi.

Zamonaviy ta'limda ko'rgazmali quollar, ayniqsa interfaol va vizual materiallar, o'quvchilarga mavzuni osonroq tushunishga yordam beradi. Pedagogik tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ko'rgazmali materiallar yordamida o'quvchilar nafaqat teorik bilimlarni olishadi, balki ularni amaliyotda qo'llashni ham o'rganadilar. Ko'rgazmali materiallar o'quvchilarga eslab qolish, eslatmalar olish, va o'rganilgan materialni

tahlil qilishda yordam beradi. Shuningdek, ko'rgazmali vositalar o'quvchilarning qiziqishini oshiradi, chunki ular o'rganilayotgan mavzuga yanada ko'proq jalb qilinadi. O'quvchilarning mantiqiy va analitik fikrlashlarini rivojlantirishda ko'rgazmali qurollar yordamida turli xil tadbirlar o'tkazilishi mumkin: infografikalar yaratish, diagrammalarni tahlil qilish, video materiallarni baholash, va boshqa ko'plab ijodiy faoliyatlar.

Ko'rgazmali qurollarning o'quvchi fikrlashini rivojlantirishdagi o'rni keng va chuqur. O'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda ko'rgazmali qurollar yordamida tashkil etilgan faoliyatlar o'zgaruvchan va dinamik xarakterga ega. Shunday qilib, o'quvchilar faqat eslab qolish va takrorlash bilan cheklanmay, yangi bilimlarni yaratish, o'z fikrlarini shakllantirish, muammolarni hal qilish va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim tajribaga ega bo'lishadi.

### **1. Vizual va interfaol materiallar**

Ko'rgazmali qurollar, masalan, slaydlar, diagrammalar, infografikalar va video materiallar o'quvchilarning o'rganishni osonlashtiradi. Ushbu materiallar taqdimotning jozibadorligini oshiradi va o'quvchilarning diqqatini jamlashga yordam beradi. O'quvchilar, ko'rgazmali vositalar orqali, o'qish materiallarini oson tushunadilar va yanada chuqurroq o'rganishga kirishadilar. Diagramma yoki infografika orqali, masalan, murakkab jarayonlar va tushunchalarni yanada sodda va tushunarli tarzda taqdim etish mumkin.

### **2. Aktiv ishtirokni rag'batlantirish**

Ko'rgazmali qurollar yordamida o'quvchilar nafaqat passiv ravishda materialni qabul qilishadi, balki faol ishtirok etishga rag'batlantiriladi. Misol uchun, o'quvchilar diagrammalarni o'zlari yaratishlari, video materiallardan olingan fikrlarni tahlil qilishlari, slaydlarda berilgan savollarga javob berishlari mumkin. Bu jarayon o'quvchilarda muammoni hal qilish va tafakkur qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Bu metodlar o'quvchilarni mavzuga chuqurroq kirishishga undaydi va ular o'rganilgan materialni o'zlashtiradilar.

### **3. O'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirish**

Ko'rgazmali qurollar o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga yordam beradi. O'quvchilar ko'rgazmali vositalar orqali materialni yanada chuqurroq tahlil qilishlari, o'z g'oyalarini yaratishlari va yangi bilimlarni o'zlashtirishda ijodiy yondashuvni namoyish etishlari mumkin. O'quvchilar o'zlarining ijodiy fikrlarini

ko'rgazmali qurollar orqali ifodalashadi va bu jarayon ularni yangi bilimlar olishga rag'batlantiradi.

#### **4. Mustahkamlash va eslab qolish**

Ko'rgazmali vositalar yordamida materialni mustahkamlash va eslab qolish samarali amalga oshiriladi. O'quvchilar, ko'rgazmali qurollar orqali, materialni yaxshiroq eslab qolishadi va uni uzluksiz ravishda mustahkamlashadi. Shuningdek, ko'rgazmali materiallar yordamida o'quvchilarga tushuncha berish va ular bilan bog'lanish osonroq bo'ladi. Bu jarayon, o'quvchilarning o'zlashtirilgan bilimni qayta ishlash va mustahkamlashda muhim ahamiyatga ega.

#### **Ko'rgazmali qurollarning ta'lim jarayonidagi o'rni**

Ko'rgazmali qurollar o'quvchilarning materialni yaxshiroq o'zlashtirishiga yordam beradigan vositalardan biridir. Bu qurollar orqali o'quvchilar vizual tarzda mavzuni yaxshiroq tushunadilar va tasavvur qilishadi. Ta'limda ko'rgazmali qurollardan foydalanish o'quvchilarni faollashtiradi, ularni darsga ko'proq jalb qiladi va materialni eslab qolishlarini yengillashtiradi. Tadqiqotlar ko'rsatishicha, o'quvchilar ko'rgazmali vositalar yordamida o'rganilgan materialni yanada samarali yodlashadi. Misol uchun, matnlarni tasvirga aylantirish yoki diagrammalarni yaratish o'quvchilarni yanada yaxshiroq tushunishga undaydi. Bu tarzda o'qish va o'rganish jarayoni bir vaqtning o'zida qiziqarli hamda samarali bo'ladi.

#### **Ko'rgazmali materiallar orqali tushunishni yaxshilash**

Ko'rgazmali vositalar o'quvchilarga faqat nazariy bilimlarni taqdim etish bilan cheklanmaydi, balki ularning amaliyotga oid tushunchalarini rivojlantirishga ham yordam beradi. Masalan, tarix yoki geografiya kabi fanlarda ko'rgazmali materiallar yordamida o'quvchilar ma'lumotlarni yanada aniqroq va tushunarli ravishda olishadi. Bu, ayniqsa, murakkab tushunchalar va jarayonlarni o'quvchilarga o'zlashtirishda juda samarali bo'ladi. Ko'rgazmali vositalar orqali o'quvchilar ma'lumotni vizual tarzda ko'rgach, ularni eslab qolish va tahlil qilish osonlashadi.

#### **Interfaol ko'rgazmali qurollarning ahamiyati**

Interfaol ko'rgazmali vositalar o'quvchilarni o'rganish jarayonida faol ishtirok etishga undaydi. Bu vositalar yordamida o'quvchilar nafaqat materialni qabul qiladilar, balki o'zlarini fikrlash jarayoniga to'liq jalb qilishadi. Masalan, interfaol slaydlar, onlayn testlar yoki simulyatsiyalar yordamida o'quvchilar mavzuni faqat o'qish orqali emas, balki amaliyotda sinab ko'rish orqali o'rganishadi. Shunday qilib,

interfaol ko'rgazmali materiallar o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim vositadir.

### **Interfaol materiallar va o'quvchilarning fikrlash qobiliyati**

Interfaol materiallar o'quvchilarga o'z bilimlarini sinovdan o'tkazish va mustahkamlash imkonini beradi. Ular materialni o'rganib, so'ng amaliyotda qo'llashlari mumkin. Masalan, interfaol video yoki animatsiyalar yordamida o'quvchilar turli xil vaziyatlarni ko'rib chiqishlari va qanday qarorlar qabul qilishlarini o'rganishlari mumkin. Bu esa ularning analitik fikrlashlarini rivojlantiradi. Shuningdek, o'quvchilar o'z bilimlarini qo'llash orqali yangi ko'nikmalarni shakllantiradilar, bu esa ularning o'ziga bo'lgan ishonchini oshiradi.

### **Ko'rgazmali qurollar orqali tahlil qilish**

Ko'rgazmali materiallar nafaqat mavzuni tushunishda, balki uni tahlil qilishda ham muhim rol o'ynaydi. Diagrammalar, infografikalar va boshqa ko'rgazmali materiallar o'quvchilarga ma'lumotni tizimli ravishda ko'rsatadi, bu esa ularning tahlil qilish qobiliyatlarini rivojlantiradi. Tahlil qilish o'quvchilarga mavzuni chuqurroq tushunishga yordam beradi va o'zlashtirish jarayonini samarali qiladi. Tahlil qilishda o'quvchilar nafaqat materialni eslab qolishadi, balki uni o'z fikrlarini bildirgan holda tahlil qilish va yangi xulosalar chiqarishadi.

### **Tahlil qilishning o'quvchilar uchun ahamiyati**

O'quvchilarga tahlil qilishni o'rgatish nafaqat bilimlarni qabul qilishni, balki ularni sinchkovlik bilan o'rganish va yangi bilimlarni topish qobiliyatini ham rivojlantiradi. Tahlil qilish orqali o'quvchilar o'zlarining fikrlash jarayonlarini chuqurlashtiradilar, ularni yanada tizimli va mantiqiy tarzda rivojlantiradilar. Masalan, o'quvchilar diagramma yoki infografikani ko'rib chiqib, turli ma'lumotlarni tahlil qilish, ularni taqqoslash va xulosa chiqarishni o'rganadilar. Bu esa ularning tahliliy va kritik fikrlash qobiliyatlarini kuchaytiradi.

### **Ijodiy fikrlash va muammolarni hal qilish**

Ko'rgazmali vositalar o'quvchilarning ijodiy fikrlashini rivojlantirishga ham yordam beradi. O'quvchilar turli xil ko'rgazmali materiallarni yaratish yoki ulardan foydalanish orqali ijodiy fikrlashni rivojlantiradilar. Misol uchun, video materiallarni yaratish, diagrammalarni ishlab chiqish yoki infografikalar tayyorlash o'quvchilarning ijodiy qobiliyatlarini rivojlantiradi. Bu tarzda o'quvchilar nafaqat mavjud materialni qabul qilishadi, balki yangi materiallar yaratish orqali o'z

bilimlarini kengaytiradilar va o'zlarining ijodiy imkoniyatlarini yanada mustahkamlaydilar.

### **Ijodiy fikrlashni rivojlantirish**

Ijodiy fikrlashni rivojlantirishda ko'rgazmali vositalar o'quvchilarga yangi g'oyalarni yaratishda va mavjud bilimlarni yangi shaklda ifodalashda yordam beradi. Masalan, o'quvchilar yangi infografikalarni yaratish orqali o'z bilimlarini yanada boyitadilar va bu jarayonni ijodiy ravishda bajaradilar. Ko'rgazmali vositalar o'quvchilarga muammolarni hal qilishda yangi yondashuvlarni topish va o'zlarining ijodiy qobiliyatlarini sinash imkoniyatini taqdim etadi.

### **Ko'rgazmali qurollar va darslarning samaradorligi**

Ko'rgazmali vositalar yordamida o'tilgan darslar o'quvchilarning faolligini oshiradi va darsning samaradorligini sezilarli darajada yaxshilaydi. O'quvchilar ko'rgazmali qurollar yordamida o'z bilimlarini mustahkamlash, yangi bilimlarni yaratish va o'zlarining ijodiy qobiliyatlarini rivojlantirishda ishtirok etadilar. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, ko'rgazmali materiallar o'quvchilarning diqqatini yanada mustahkamlaydi va o'quvchilar darsda faol ishtirok etishga undaydi. Ko'rgazmali vositalar yordamida o'quvchilar o'zlarining fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishadi, ularda mustahkamlash, eslab qolish, tahlil qilish va ijodiy yondashuvlarni rivojlantirish qobiliyatlari paydo bo'ladi.

**Xulosa:** Ko'rgazmali qurollar yordamida o'tilgan darslar o'quvchilarning fikrlash qobiliyatlarini rivojlantirishda muhim o'rin tutadi. Ko'rgazmali materiallar nafaqat o'quvchilarning materialni yaxshiroq tushunishlariga yordam beradi, balki ularning analitik, mantiqiy va ijodiy fikrlashlarini rivojlantiradi. O'quvchilar ko'rgazmali vositalar yordamida darsda faol ishtirok etadilar, yangi bilimlarni o'zlashtiradilar, va bu jarayon orqali o'z fikrlarini aniq ifodalashni o'rganadilar. Ko'rgazmali qurollarning ta'lim jarayonida o'quvchi fikrlashini rivojlantirishdagi o'rni katta bo'lib, ta'limda muvaffaqiyatli natijalarga erishish uchun zarur vosita bo'lib qoladi.

**Foydalanilgan Adabiyotlar:**

1. Usmonova, T. (2021). "Ko'rgazmali qurollar va ta'lim jarayonidagi ularning ahamiyati". Ta'lim va Pedagogika, 15(3), 54-63.
2. Ahmadova, G. (2020). "O'quvchilarning fikrlash qobiliyatini rivojlantirishda zamonaviy ta'lim metodlari". O'quvchi va Ta'lim, 22(1), 92-99.
3. Mamatqulov, S. (2022). "Ta'limda vizual materiallardan foydalanishning o'quvchi fikrlashiga ta'siri". Pedagogik tadqiqotlar, 18(4), 45-50. □
4. Jafarova, N. "Ko'rgazmali materiallar yordamida o'quvchilarning kreativ fikrlashini rivojlantirish". O'qituvchilik va Ta'lim Innovatsiyalari, 10(2), 117-124.
5. Abdurahmonova, D. "Pedagogik ta'limda vizual qurollarning roli". Ta'lim tizimi va samarali metodlar, 20(5), 75-83.
6. Karimov, R. "Interfaol ko'rgazmali vositalar va ularning o'quvchilarning mantiqiy fikrlashiga ta'siri". Pedagogik Tadqiqotlar, 19(7), 102-109.